

AB’NİN ÜYE ÜLKELERİN EKONOMİK BÜYÜMELERİ ÜZERİNE ETKİSİ

Savaş Kuş

Ekonomi Politikaları
Araştırma Enstitüsü

Türkiye’nin AB üyeliğiyle ilgili tartışmalar uzun zamandan beri sürmekte, AB üyeliğinin siyasal ve ekonomik açıdan getireceği fırsatlar ve riskler konusunda farklı görüşler ortaya atılmaktadır. Bu çalışmanın amacı AB ile ilgili siyasal tartışmalardan arındırılmış bir şekilde ABTc 041aTT2 1 6i1-a5

AB'NİN ÜYE ÜLKELERİN EKONOMİK BÜYÜMELERİ ÜZERİNE ETKİSİ

çalışmalardan biri olan Brodzicki (2005)'te, hazırlanan dinamik panel data modeli, 2 adımlı Genelleştirilmiş Momentler Metodu (2-step GMM) kullanılarak tahmin edilmektedir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre AB'yle ekonomik bütünleşme ile kişi başına GSYİH büyüme oranı arasında uzun vadede pozitif bir ilişki vardır. Orta vadede ise sebebinin AB'ye üye olmanın maliyetlerinden kaynaklanıldığının tahmin edildiği negatif bir ilişki bulunmuştur.

Henrekson ve diğerleri (1997) Avrupa Ekonomik Topluluğu'na ve Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'ne (EFTA) üye ülkelerin büyüme oranlarının, üyelik sebebiyle yıllık % 0.6 ile % 0.8 arasında yükseldiğini göstermişlerdir. Maria ve Herce (2002)'de AB üyeliğinin ülkelerin büyüme oranlarına ortalama olarak yıllık % 0.2 oranında fazladan bir artış sağladığı belirtilmiştir².

AB'ye üyeliğin üye ülkelerin ekonomik büyümesi üzerine etkilerinin araştırıldığı bir başka çalışma olan Crespo ve diğerleri (2002)'de de üyeliğin büyümeyi artırıcı olduğu sonucuna varılıyor. Bu çalışma 1960 ile 1998 yılları arasında Lüksemburg hariç AB-15 ülkelerine uygulanmıştır. Bu çalışmanın benzerini zaman aralığını 1965 ile 2004 yılları olarak alıp AB'ye son üye olan 10 ülke ve Türkiye'yi de ekleyerek tekrar ettik. Kullanılan ekonometrik model aşağıdaki gibidir:

$$[\ln(y_{t,i}) - \ln(y_{0,t,i})]/n_t = \beta_1 \ln(y_{0,t,i}) + \beta_2 \ln(INV_{t,i}) + \beta_3 ED_{t,i} + \beta_4 INF_{t,i} + \beta_5 GOV_{t,i} + \beta_6 OP_{t,i} + \beta_7 YEA_{t,i} + u_{t,i}$$

Modelde kullanılan değişkenler aşağıdaki gibidir:

$\ln(y_{0,t,i})$: 'i' ülkesinin 't' periyodundaki başlangıç kişi başına GSYİH'sinin doğal logaritmik değeri

$\ln(INV_{t,i})$: GSYİH içindeki yatırım payının doğal logaritması

² Bu rakamlar her ne kadar önemsiz gibi görünse de AB ülkelerinin yıllık büyüme hızları düşük olduğu için, aslında önemli bir paya sahiptirler.

AB'NİN ÜYE ÜLKELERİN EKONOMİK BÜYÜMELERİ ÜZERİNE ETKİSİ

$ED_{t,i}$: 25 yaş üstündeki nüfusun ortalama eğitim süresi

$INF_{t,i}$: Enflasyon oranı

$GOV_{t,i}$: Kamu harcamalarının GSYİH'ye oranı

$OP_{t,i}$: Dış Ticaret hacminin GSYİH'ye oranı

$YEA_{t,i}$: AB'ye üyelikte geçen süre (yıl)

(Veri kaynaklarıyla ilgili bilgi için Ek-1'e bakınız)

Amacımız AB'ye üyeliğin uzun dönemli büyüme üzerindeki etkisini araştırmak olduğu için ekonomideki devresel dalgalanmaları (business cycle fluctuations) bertaraf etmek amacıyla 1965-2004 arasındaki dönemi 1965-1974, 1975-1984, 1985-1994 ve 1995-2004 olmak üzere dört periyoda böldük. Literatürde ülkelerin ortalama devresel dalgalanma uzunluğu ile ilgili farklı metodlar kullanılarak farklı tahminler yapılmaktadır. Ancak bu sürelerin genelde 8 yılın üzerine çıkmadığı görülmektedir.

Modeldeki hata teriminin ülkelere özgü sabitlerden ve ortak zaman sabitlerinden oluştuğu varsayılmıştır:

$$u_{t,i} = \mu_i + \lambda_t + \varepsilon_{t,i}$$

Tablo-1'de sonuçlar görülmektedir:

Tablo-1

MODEL	1	2	3
$\ln(y_{0,t,i})$	-5.204*** (-14.16)	-4.984*** (-17.01)	-4.848*** (-17.05)
$\ln(INV_{t,i})$	3.443*** (4.61)	1.754** (2.49)	1.746** (2.52)
$ED_{t,i}$	0.056 (0.43)	0.252 * (1.75)	0.164 (1.00)
$INF_{t,i}$		-0.094*** (-6.86)	-0.085 *** (-6.13)
$GOV_{t,i}$		-0.075* (-1.74)	-0.120*** (-2.70)
$OP_{t,i}$		0.065*** (8.58)	0.062*** (8.22)
$YEA_{t,i}$			0.504** (2.51)

Not: Analiz 1965-2004 yılları için Lüksemburg hariç AB-15 ülkeleri, AB'ye en son üye olan 10 ülke ve Türkiye'yi kapsamaktadır. Uygulanan değişen varyans (heteroskedasticity) ve ardışık bağımlılık (autocorrelation) testleri sonucunda sabit varyans ve ardışık bağımlılığın olmaması hipotezleri %5 düzeyinde reddedilmiştir. Bu sebeple genelleştirilmiş en küçük kareler metodu (generalized least squares) kullanılmıştır.

*** (**) [*] sırasıyla %10, (%5) ve [%1] düzeylerinde anlamlı değişkenleri göstermektedir.

AB'NİN ÜYE ÜLKELERİN EKONOMİK BÜYÜMELERİ ÜZERİNE ETKİSİ

Tablo-1'deki ilk modelde³ ekonomik büyüme üzerine yapılan hemen hemen her çalışmada büyümenin temel belirleyicileri olarak alınan periyodun başlangıç GSYİH'si, yatırım payı ve beşeri sermayeyi temsilen 25 yaş üstündekilerin ortalama eğitim süresi bağımlı değişkenler olarak kullanılmıştır. Daha sonra bu model ekonomik büyümeyle alakalı diğer değişkenlerin eklenmesiyle geliştirilmiştir. En geniş model olan üçüncü modelde görüldüğü gibi bütün değişkenlerin katsayıları beklenen işaretlere sahiptir. Başlangıç GSYİH'sinin negatif katsayısı β -yakınsaması olarak yorumlanabilir⁴.

Yatırım payı ve her ne kadar %10 düzeyinde anlamlı çıkmasa da ortalama eğitim süresi değişkenlerinin katsayılarının pozitif olması bu değişkenlerin büyümeyi artırıcı yönde etkisi olduğunu göstermektedir. Birçok ampirik çalışmada olduğu gibi, kamu harcamalarının GSYİH içindeki payının ve enflasyonun katsayıları negatif bulunmuştur ve bu değişkenlerin uzun dönemli büyüme ile ters yönlü ilişkisi ortaya koyulmuştur. Yine beklendiği üzere ticaret hacminin GSYİH'ye oranının pozitif çıkması ticaretin büyümeyi hızlandırıcı yönde etki yaptığı görüşünü desteklemektedir. Son olarak, AB üyeliğinin büyüme üzerinde %5 düzeyinde anlamlı olan pozitif bir etkisinin olduğu görülmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta AB'ye üyelik değişkeninin (YEA), bölgesel bütünleşmenin büyüme üzerindeki etkilerini ticaret (OP) ve salt yakınsama etkilerinden ($\ln(y_{0,t,i})$) arındırılmış bir şekilde yansıtmakta olduğudur. AB'ye üyeliğin büyüme üzerindeki etkisinin muhtemel kaynakları arasında üyelikle birlikte teknoloji transferinin hızlanması, AB'nin finansal yardımları, rekabet ve yatırım ortamının gelişmesi, işgücü verimliliğinin artması ve kurumsal yapıda meydana gelen ilerlemeler sayılabilir.

Sonuç olarak, AB üyeliğinin üye ülkelerin ekonomik büyümesi üzerine etkilerinin araştırıldığı bu çalışmadan ve literatürdeki diğer çalışmalardan da görüleceği gibi, ülkelerin uzun dönemli büyüme hızları üyelikle birlikte artmaktadır. Bu bağlamda, her ne

³ Ülkelerin müzakere sürecinde uyum için çaba harcadıkları ve bu uyumun yükünün müzakere döneminde çekildiği bilinmektedir. Bu sebeple ekonomik büyüme olumsuz etkilenebilmekte ve müzakere süreci bitip ekonomi reform maliyetlerinden kurtulunca daha hızlı büyüebilmektedir. Bu durumu hesaba katmak amacıyla müzakere için geçen süre yukarıdaki modele katılmış, ancak bu değişken istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ve modeldeki diğer değişkenlerin sonuçlarını çok az etkilediği için modelde değişiklik yapılmamıştır.

⁴ β -yakınsaması kişi başına gelirin büyüme oranı ile ele alınan dönemin başlangıcındaki kişi başına gelir düzeyi arasındaki korelasyonun negatif olması anlamına gelmektedir. Bu terim ilk kez Barro ve Sala-i Martin (1992) çalışmasında kullanılmıştır.

AB'NİN ÜYE ÜLKELERİN EKONOMİK BÜYÜMELERİ ÜZERİNE ETKİSİ

kadar Gümrük Birliği Anlaşması⁵ ile AB'yle ekonomik entegrasyon açısından önemli bir yol katedilmiş olsa da, Türkiye'ye sağlayacağı faydalar göz önüne alındığında AB'ye tam üyeliğin ekonomik olarak önemli fırsatlar sunduğu, ve bu fırsatların değerlendirilmesi gerektiği açıktır.

EK-1

- *Kişi Başı GSYİH*: World Development Indicators 2005 (2000 fiyatları, USD)
- GSYİH içindeki *Yatırım Payı*: World Development Indicators 2005
- *25 yaş üstündeki nüfusun ortalama eğitim süresi*: Barro ve Lee (2001).
- *Enflasyon Oranı*: World Development Indicators 2005 (Tüketici Fiyatları)
- *Kamu Harcamalarının GSYİH'ye oranı*: World Development Indicators 2005
- *Dış Ticaret Hacminin GSYİH'ye oranı*: World Development Indicators 2005
- *AB'ye üyelikte geçen süre*: http://europa.eu/abc/history/index_en.htm

⁵ Çalışmada kullanılan modelde Gümrük Birliği'nin etkilerini ayırtırmak için ayrı bir değişken tanımlanmamıştır, çünkü modele dahil edilen Türkiye dışındaki ülkeler AB ile Gümrük Birliği Anlaşması imzalamamışlardır. Ancak modelde yer alan 'ticaret hacminin GSYİH'ye oranı'değişkeni dolaylı olarak Gümrük Birliğinin etkisini ayırtırmaktadır.

REFERANSLAR

Barro, Robert J. ve Xavier Sala-i-Martin, (1992), Convergence, *Journal of Political Economy*, 100(2), 223-251.

Barro, Robert J. ve Jong-Wha Lee, (2001), International data on educational attainment: updates and implications, *Oxford Economic Papers*, 53, 541-563.

Breuss, F. (2001), Macroeconomic Effects of EU Enlargement for Old and New Members, WIFO Working Papers, No. 143, March.

Brodzicki Tomasz, (2005), New empirical insights into the growth effects of economic integration within EU, International Trade 0505014, EconWPA.

Brown, D.K., Deardoff, A.V., Stern, R.M. ve Djankov, S.D., (1995), An Economic Assessment of the Integration of Czechoslovakia, Hungary, and Poland into the European Union, Papers 380, Michigan - Research Forum on International Economics.

Henrekson, Magnus, Torstensson, Johan ve Torstensson, Rasha, (1997), Growth effects of European integration, *European Economic Review*, Elsevier, vol. 41(8), pages 1537-1557.

Jesús Crespo-Cuaresma & Maria Antoinette Dimitz & Doris Ritzberger-Grünwald, (2002), Growth, Convergence and EU Membership, Working Papers 62, Oesterreichische Nationalbank (Austrian Central Bank).

Lejour A.M, R.A De Mooij ve C.H. Capel, (2004), Assesing the Economic Implications of Turkish Accession to the EU, CPB Document No.56, Netherlands.

Maria Garcia-Vega ve Jose A. Herce, (2002), "Interdependent Growth in the EU: The Role of Trade," Economics Working Papers 011, European Network of Economic Policy Research Institutes.